ΤΟ ΠΟΛΥΧΟΡΔΟΝ
ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΤΣΑΜΟΥΡΤΖΗ

Ποιός δὲν τὸν γνωρίζει τὸν τυφλὸν ἄνδρα μὲ τὸ διακοσμητικὸ καλλιτεχνικὸ κεφάλι, ποὺ δὲν λείπει ἀπὸ καμμιὰ συναυλία καὶ παρακολουθεῖ μὲ τόσο ἐνδιαφέρον καὶ τόσο ἐντεταμένη τὴν προσοχὴ κάθε μουσικὴ ἐμφάνισι, Ἡ μακροχρόνιος πολύτιμος δρᾶσις του ὡς ἐμπειρογνώμονος καὶ εἰδικοῦ ἰατροῦ διὰ τὰ πιάνα, ὡς γενναιοδώρου Μαικήνα τῶν νεαρῶν ταλέντων ἔκαμαν πρὸ πολλοῦ τὸ ὄνομά του δημοφιλὲς καὶ μὲ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὸν κόπον νὰ τὸν παρουσιάσω, ὡς ἐπίσης καὶ νὰ πληροφορήσω τοὺς μουσοφίλους ποιὸς εἶναι ὁ Εὐάγγελος Τσαμουρτζῆς. Ὅλοι ὅσοι εἶχαν κάποια προσωπικὴ ἐπαφὴ ὡς τώρα μαζί του, θὰ ὁμολογήσουν ὁμοφώνως ὅτι πάντως δὲν εἶναι ἕνας ἁπλὸς χορδιστὴς μὲ τὴν συνήθη σημασίαν. Οὔτε ἡ ἐκλέπτυνσις τῶν αἰσθήσεων τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ἁφῆς, ποὺ παρατηρεῖται καὶ σ' αὐτόν, ὅπως σ' ὅλους τοὺς ὁμοιοπαθεῖς του, στὸ ἀνώτατο δυνατὸ σημεῖο μποροῦν νὰ ἐξηγήσουν ἐπαρκῶς ὅλες του τὶς ἱκανότητες στὸν κλάδο τῶν ἀσχολιῶν του μὲ τὰ διάφορα ὄργανα. Αὐτὸ ποὺ διακρίνει τὸν Εὐάγγελον Τσαμουρτζῆν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς συναδέλφους του εἶναι, ὅτι γεννήθηκε καλλιτέχνης καὶ οἱ φροντίδες του γιὰ τὰ ὄργανα δὲν εἶναι ἁπλῆ ψυχρὰ ἐπαγγελματικὴ τεχνικὴ ὑποχρέωσις, παρὰ φυσικὴ προδιάθεσις, σημεῖον ἐξορμήσεως γιὰ δημιουργικὴν ἐργασίαν. Ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν συνθέτη καὶ σ' αὐτὸν ἡ ὕλη τοῦ ἤχου ἔγινε ἕνα εἶδος κινητῆρος γιὰ τὴν ἀνήσυχον φαντασίαν του καὶ τὸν ἔσπρωχνε πρὸς νέες δημιουργικὲς ἰδέες. Ἔτσι, λοιπόν, ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνιους σκληροὺς ἀγῶνας, γεμάτους λεπτομερειακὲς προσπάθειες, ὕστερα ἀπὸ χίλιες ἀκούραστες δοκιμὲς ἔφθασε στὴν ἐνσάρκωσι ἑνὸς ὀργάνου ποὺ θὰ ἐδράσεψε τοὺς κόπους του μὲ νέες αἰσθητὲς ἠχητικὲς ἀξίες.

Καὶ τώρα ἔρχεται ἡ σειρά μας νὰ κρίνωμεν κατὰ πόσον ἐπέτυχε σ' αὐτὸ καὶ δυστυχῶς πρέπει νὰ λεχθῇ — παρὰ τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ στὴν εἰλικρίνειαν τῶν φιλοδοξιῶν καὶ τῆς ἐργασίας του — ὅτι τὸ Πολύχορδον — ὅπως ἐδάπτισε τὸ νέον του ὄργανον— στὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπίσημον ἐμφάνισίν του δὲν κατώρθωνε νὰ πείσῃ τὸν ἀκροατή, μὲ ὅσην καλὴν θέλησιν καὶ ἂν αὐτὸς κατέβαλε, ὅτι εἶναι μιὰ ἐφεύρεσις, ποὺ πρόκειται ν' ἀνοίξῃ νέους ὁρόμους ἢ νέους ἠχητικοὺς ὁρίζοντας. Διότι τοῦ λείπει ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ζητεῖ κανεὶς κατ' ἀρχὴν ἀπὸ κάθε ὄργανον: ὁ προσωπικὸς χαρακτήρ, τὸ ἀπολύτως δικό του χρῶμα. Ὁ ἦχος του εἶναι ἕνα περίεργον μίγμα Κλαβεσέν, Τσελέστας καὶ Κιθάρας, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀντὶ νὰ εὐχαριστῇ, ἐνοχλεῖ μᾶλλον καὶ αὐτὸ γιατὶ ἔδινα τὸ αὐτὶ ἀποζητᾷ τὸν ἤρεμο πόλο, ποὺ θὰ προσέφερε στὸ φυσικό του αἰσθημα τῆς ἀνάγκης γιὰ ἰσορροπία, τὸ ἀπαραίτητο ἀναπαυτικὸ ἄρειομα ποὺ θὰ τὸ ξεκούραζε. Ἀκόμη δὲν ἠξέρα τίποτα ποὺ νὰ πιστοποιῇ τὴν φήμη του, ποὺ τόσο εἶχε διαδοθῇ σχετικῶς μὲ τὴν πλαστικότητα καὶ τὴν ἔντασι τοῦ ἤχου του. Βέβαια ὁ ἦχος αὐτὸς εἶναι οὐσιωδῶς μεγαλείτερος ἀπὸ τὸν ἦχο τῆς ἄρπας, πάντως ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιτυχῶς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν διαστάσεων μιᾶς μεγάλης αἰθούσης συναυλιῶν ὡς σόλο - ὄργανον. Ὁ σημαντικὰ ἔνρυθμος τόνος του θυμίζει περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ὁτιδήποτε ἄλλο τὸν τόνο τοῦ Κλαβεσὲν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν ὁμοιογένειαν ἐκείνου, διότι τὸ ἄγγιγμα τῆς χορδῆς ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ δάκτυλα δὲν μπορεῖ, φυσικώτατα, νὰ ἔχῃ τὴν λεπτόλογον ἀκρίβειαν, ποὺ παρουσιάζει τὸ τράβηγμα τῆς ἴδιας χορδῆς, ὅταν συντελῆται ὅπως στὸ Κλαβεσὲν ἔμμεσα μὲ τὴν πίεσιν τῶν πλήκτρων. Ὁπωσδήποτε ὅμως βρίσκω — τὸ λιγώτερο — παράτολμο ἰσχυρισμὸ καὶ τὸ νὰ γίνεται λόγος γιὰ ἕνα σοβαρὸ συναγωνισμὸ τοῦ πολυχόρδου πρὸς τὸν πλούσιο ἦχο τοῦ πιάνου καὶ δὲν ξέρω ἀλήθεια ἂν ἐξυπηρετοῦν τὸν συμπαθῆ δημιουργὸν τοῦ νέου ὀργάνου ὅσοι τοῦ ξυπνοῦν ἐλπίδες, ποὺ πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον κανμμιὰ ἔνδειξις δὲν δικαιολογεῖ καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι κάποτε θὰ πραγματοποιηθοῦν.

Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι τὸ Πολύχορδον ὡς σόλο ὄργανον δὲν προσφέρει τίποτε οὐσιαστικῶς νέον, θὰ περιορισθῇ δὲ μᾶλλον ἡ ἀκτὶς τῆς δράσεώς του σ' ἕνα μικρὸ κύκλο εἰδικῶν ἐνδιαφερομένων, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ συνηγορήσωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ σωστήσωμεν θερμὰ ὡς ὄργανον ὀρχήστρας καὶ συνοδείας. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχής, γοητευτικὴ συνοδεία τῶν δύο τραγουδιῶν Καλομοίρη καὶ Ριάδη, ποὺ τραγούδησε μὲ ἀσύγκριτη ἔκφρασι ἡ Μαρίκα Καλφοπούλου, καθὼς καὶ ὁ συνδυασμὸς μουσικῆς δωματίου — δυὸ Πολύχορδα, Φλάουτο, Βιολί, Βιολοντσέλλο εἰς τὰ «Πρῶτα Δάκρυα» τοῦ Λεβίδη, μὲ τὰ θαυμάσια παστέλ χρώματα, ἔδειχναν ὁλοκάθαρα πρὸς ποιὰ κατεύθυνσι πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ τὸ μέλλον τοῦ Πολυχόρδου.

Τὰ ὁλόθερμα χειροκροτήματα τῆς ὑπερπλήρους αἰθούσης μοιράσθηκαν τόσον ὁ ἐφευρέτης τοῦ ὀργάνου, ὅσον καὶ οἱ τρεῖς ἐκτελεσταὶ ποὺ ἄκουσα, Ματθ. Βασενχόφφεν, Λέλα Γουρζῆ καὶ Θεκ. Καίσαρη Ἀράγκα, ποὺ μὲ τόσην ἐπιτηδειότητα ἀπέκτησαν τὴν τεχνικὴν τοῦ νέου ὀργάνου καὶ μὲ τόσον ζῆλον καὶ στοργὴν ἐργάσθηκαν γιὰ τὴν ἐπιτυχία του.

— Ἔφφη Ντορέ

Πρέπει νὰ λεχθῇ ἄλλη μιὰ φορὰ πρὸς ἔπαινον τοῦ καλλιτεχνικοῦ γραφείου Κουράκου, ὅτι προσπαθεῖ μὲ ζῆλον ἄξιον κάθε ἀναγνωρίσεως νὰ ζωογρέψῃ ὁπωσδήποτε μὲ καλλιτεχνικὲς βραδυὲς ἄλλου κλάδου τὴν ἐδῶ κι' ἐκεῖ κάπως μονότονη πορεία τῆς καλλιτεχνικῆς μας ζωῆς. Δυστυχῶς οἱ ἀκτῖνες τῆς δράσεώς του, λόγῳ τῶν δυσκολιῶν τῆς συναλλαγῆς, εἶναι ἀρκετὰ περιωρισμένες. Ἡ παρακαταθήκη ἀλγθινὰ εὐπροσώπων ἐντοπίων δυνάμεων ἐξαντλεῖται γρήγορα. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσκλησις ὀνομαστῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ προσκόπτει εἰς τὸ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῶν διατάξεων τοῦ συναλλάγματος, ποὺ καταδικάζουν ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀποτυχίαν κάθε εὐρυτέραν προσπάθειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Δὲν εἶναι, ἀλγθεια, ὑπερβολικὰ ἐνθαρρυντικὸ γιὰ ἕνα ἐπιχειρηματίαν διοργανωτὴν συναυλιῶν, ποὺ αἰσθάνεται κάπου κάπου τὴν ἀνάγκη νὰ προσφέρῃ κάτι τὸ ἐξαιρετικὸν νὰ προσδοκᾷ αἰωνίως καὶ νὰ καρδοκεῖ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν τόπο μας κάποιου περιφήμου καλλιτεχνικοῦ ἀστέρος, ποὺ θὰ ἦταν καὶ διατεθειμένος νὰ δεχθῇ νὰ ἀνταλλάξῃ ἀμέσως τὴν ἀμοιβή του μὲ ἐχχώρια προϊόντα, ἀφοῦ πραγματικῶς δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σύνορα καὶ νὰ πάρῃ μαζί του εἰς νόμισμα τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του. Ὑπὸ τὰς ἀναγκαστικὰς αὐτὰς περιστάσεις εἶναι εὐνόητον ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἁρπάξῃ κάθε εὐκαιρίαν, ποὺ τοῦ παρουσιάζεται. Ἀλλὰ ἐξ ἴσου εὐνόητον εἶναι, ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε πρώτης τάξεως ὅ,τι περνάει ἀπὸ τὸν τόπο μας κατὰ τὴν διάρκεια τῆς σαιζόν, ὅπως παραδείγματος χάριν συνέβη ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἔφφης Ντορέ.

Δὲν θὰ δοκιμάσω ἐδῶ νὰ ἀμφισβητήσω τὸ δυνατὸ χορευτικό της ταλέντο, οὔτε πολὺ ὀλιγώτερον, τὴν καλὴ σχολή, τὴν ὁποίαν, ὅπως φαίνεται, ἀπέκτησε στὴν Ἀμερική. Τὸ εὐλύγιστο, καλογυμνασμένο σῶμα της, ἡ μεγάλη της τεχνικὴ τῶν ποδιῶν καὶ τῶν βραχιόνων καὶ ἡ διαύγεια καὶ ἀκρίβεια κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν κάθε χορευτικῆς φιγούρας ἀποδεικνύει, ὅτι κατέχει στὴν ἐντέλεια τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικὸν τῆς τεχνικῆς τῶν κινήσεων. Ἀλλὰ μόνο μὲ αὐτὰ ἐλάχιστα ἐπιτυγχάνονται. Κάθε τεχνικὴ ὅσον δήποτε καὶ ἂν γίνεται μὲ δεξιοτεχνίαν εἶναι καὶ μένει ἕνας ἄβιος μηχανισμός, ἂν δὲν ὑπηρετῇ σὲ μιὰ δημιουργικὴ καλλιτεχνικὴ δύναμι καὶ θέλησι ἐκφράσεως. Φυσικὰ δὲν κολακεύομαι νὰ πιστεύω, ὅτι μ' αὐτὰ ποὺ εἶπα, προσφέρω μιὰ σπουδαία ἀνακάλυψι. Αἰσθάνομαι ὅμως τὴν ἀνάγκη παρ' ὅλα ταῦτα νὰ τὰ πῶ, διότι ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψις αὐτῆς τῆς θελήσεως στὴν χορευτικὴ ἐπίδειξι τῆς Ἔφφης Ντορὲ κατέστη ὁλοφάνερα νοητὴ τὴν ἀλήθεια αὐτοῦ τοῦ ἀξιώματος. Ὅσο χαριτωμένη καὶ ὅσο πολλὰ ὑπέσχετο ἡ πρώτη της ἐμφάνισις μὲ τὸ φρὰκ καὶ τὸ ψηλὸ καπέλλο, ὅσο ἱκανοποιήθησε μὲ τὴ ρυθμικὴ ἀκρίβεια καὶ τελειότητα τοῦ στύλ ποὺ παρουσίαζαν οἱ κλασσέττες της, τόσο λίγο κατώρθωσαν οἱ ἀκόλουθες χορευτικές της δημιουργίες νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι ἡ Ἔφφη Ντορὲ εἶναι μιὰ χορεύτρια μὲ ἰδιαίτερη προσωπικὴ φυσιογνωμία. Δυστυχῶς ἡ ἀλλαγὴ ἀμφιέσεως δὲν ἀρκεῖ μόνη γιὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐθνικὴ ἀτμόσφαιρα ἑνὸς ἰσπανικοῦ ἢ ἑνὸς ἀργεντινοῦ ἢ ἑνὸς μεξικανικοῦ χοροῦ.

Λείπει ἀπὸ τὴ βουβὴ γλῶσσα τῶν κινήσεών της ἡ πλαστικότης, ποὺ αὐτὴ μόνη θὰ κατώρθωνε νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀπατηλὴ γοητεία, εἰς τὴν ὁποίαν τόσο ἀβίαστα πιστεύομεν. Ἔπειτα κάνει κατάχρησι τῶν μονοτόνων ἐκείνων μηχανικῶν κινήσεων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, τόσον ἐν χρήσει μεταξὺ τῶν γκέρλς τῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ τῶν καμπαρέ, ποὺ ὁ καθένας μας πιὰ τὶς ἔχει παραχορτάσει καὶ δὲν μποροῦν νὰ τοῦ γεμίσουν μιὰ ὁλόκληρη βραδιὰ μὲ τὴν καλλίτερη θέλησι ποὺ μπορεῖ νὰ διαθέσῃ.

Ἀλλὰ ἀκόμη πολλοὶ θαυμάζαν τὸ κεφάλι τους, ὅπως ἐγώ, γιὰ νὰ δοῦν ποιὰ σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ Τσάμικου καὶ τοῦ ἀνατολίτικου χοροῦ τῆς κοιλιᾶς.

Πάντως τὸ ἐξαιρετικὰ πολυπληθὲς κοινὸ φαινόταν λιγώτερο ἀπαιτητικό, γιατὶ χειροκροτοῦσε ζωηρότατα ὅλα τὰ νούμερα τοῦ προγράμματος καὶ ἔδωσε τοὐλάχιστον ἔτσι στὴν καλλιτέχνιδα τὸ ἱκανοποιητικὸ συναίσθημα τῆς βεβαιότητος, ὅτι εἶχε τὴν πλειονότητα μὲ τὸ μέρος της.

ALEX THURNEYSSEN